

2.1 มีมาตรการการดำเนินงานตัวชี้วัดที่ 3.4 ร้อยละของนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ทั่วโลกมีการดำเนินงานและพัฒนาแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มากกว่า 25 ปี แต่ยังไม่มีประเทศใดสามารถนำระบบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพไปปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่ง WHO และ UNESCO ได้เปิดตัวโครงการ “ที่จะทำให้โรงเรียนทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ” เพื่อให้แนวทางแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและกำหนดนโยบายในทุกภาคส่วน ผู้นำโรงเรียนและพันธมิตรด้านการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้งระบบอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศไทย กรมอนามัยได้ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเพื่อพัฒนาสุขภาพเด็กควบคู่กับการศึกษา มาตั้งแต่ปี 2541 และได้มีการพัฒนาการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานพบปัญหาและภาวะคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กไทยในหลายปีที่ผ่านมา จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที โดยการเตรียมคนให้พร้อม มีความรู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างรอบด้านทั้ง Soft Skills และ Hard Skills โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ทักษะชีวิต โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ที่เน้นการเสริมสร้างให้เด็กวัยเรียนวัยรุ่นมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถดูแลสุขภาพ มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และสามารถป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้

ซึ่งจากสถานการณ์สุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ปี พ.ศ. 2568 นั้นยังคงมีปัญหาและไม่บรรลุค่าเป้าหมาย ดังนี้ จากระบบคลังข้อมูลการแพทย์และสาธารณสุข (Health Data Center; HDC) พบว่า เด็กอายุ 6 - 14 ปี มีแนวโน้มสูงตีสมส่วนลดลงจากร้อยละ 65.7 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 55.0 ในปี 2568 และภาวะอ้วนและเริ่มอ้วนยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง (ปี 2568 ร้อยละ 13.2 จากเป้าหมาย ร้อยละ 11) สอดคล้องกับข้อมูลจากการเฝ้าระวังติดตามพฤติกรรมด้านกิจกรรมทางกายของประชากรไทย ปี 2566 ของศูนย์พัฒนาองค์ความรู้ด้านกิจกรรมทางกายประเทศไทย (Thailand Physical Activity Knowledge Development Centre : TPAK) สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียนวัยรุ่น (อายุ 5 - 17 ปี) เด็กมีพฤติกรรมทางกายต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 21.4 จากเป้าหมายร้อยละ 40 (ปี 2566) และจากข้อมูลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 9 ปี 2566 พบว่าเด็กอายุ 12 ปี มีปัญหาฟันผุ ร้อยละ 52 ปัญหาการตั้งครรภ์ในเด็กอายุ 10 - 14 ปี (อัตรา 1.0 จากเป้าหมายไม่เกิน 0.6 ต่อ 1,000 คน) และเด็กอายุ 15 - 19 ปี (อัตรา 18.8 จากเป้าหมายไม่เกิน 19 ต่อ 1,000 คน) นอกจากนี้ ผลงานวิจัยของรพีพรรณ สาระเกษและคณะ (2568) แสดงให้เห็นว่าเด็กวัยเรียนยังมีปัญหาการมองเห็น การได้ยินผิดปกติ และเหา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ หากได้รับการคัดกรองความผิดปกติตั้งแต่ระยะเริ่มแรก จะสามารถช่วยให้เด็กมีคุณภาพชีวิต ดีขึ้น จากข้อมูลดังที่กล่าวมาจะพบว่าเด็กและเยาวชนไทยยังคงมีปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาทุพโภชนาการ การมีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ ปัญหาสุขภาพช่องปาก และการตั้งครรภ์ในวัยเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล GSHPs โดยนำกลยุทธ์ A2IM และPIRAB มาใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

Assessment : ทั่วโลกมีการดำเนินงานและพัฒนาแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มากกว่า 25 ปี แต่ยังไม่มีความพร้อมที่จะนำระบบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพไปปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่ง WHO และ UNESCO ได้เปิดตัวโครงการที่จะทำให้โรงเรียนทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ” เพื่อให้แนวทางแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำกำหนดนโยบายในทุกภาคส่วน ผู้นำโรงเรียนและพันธมิตรด้านการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้งระบบอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศไทย กรมอนามัยได้ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเพื่อพัฒนาสุขภาพเด็กควบคู่กับการศึกษา มาตั้งแต่ปี 2541 และได้มีการพัฒนาการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานยังพบ ปัญหาและภาวะคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กไทยในหลายปีที่ผ่านมา จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างทันทางที่ ก่อนจะภาวะคุกคามศักยภาพเด็กมากขึ้น โดยการเตรียมคนให้พร้อม มีความรู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างรอบด้านทั้ง Soft Skills และ Hard Skills โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ทักษะชีวิต โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ที่เน้นการเสริมสร้างให้เด็กวัยเรียนวัยรุ่นมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถดูแลสุขภาพ มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และสามารถ ป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้

ซึ่งจากสถานการณ์สุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ปี พ.ศ. 2568 ข้างต้นนั้น เด็กและเยาวชนไทยยังคงมีปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาทุพโภชนาการ การมีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ ปัญหาสุขภาพช่องปาก และการตั้งครรภ์ในวัยเรียน รวมทั้งการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนในรูปแบบเดิมไม่สามารถสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานการณ์ ปัจจุบันได้ จึงเกิดแนวความคิดการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนแบบใหม่เป็น โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School : GSHPs) เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพ โรคอุบัติใหม่ ภัยคุกคามด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ ของนักเรียน สร้างเด็กไทยที่แข็งแรง สุขภาพดี ในอนาคตต่อไป

Advocacy : สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพในกับนักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ภายใต้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทางด้านการศึกษา และทางด้านสาธารณสุข เพื่อเป็นการสร้างนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างสังคมรอบรู้ด้านสุขภาพ จนนำไปสู่พฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์

Intervention : 1) พัฒนามาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนรวมถึงการกำกับติดตามการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2) พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ผ่านระบบ Platform online ภายใต้ระบบงานอนามัยโรงเรียน <https://hps.anamai.moph.go.th> เป็นหลัก ร่วมกับการประเมินรับรองแบบ Onsite เพื่อเป็นการทดสอบการควบคุมภาพการประเมินรับรอง

โดยมีขั้นตอนการในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ดังนี้

- 1) โรงเรียนศึกษามาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) และดำเนินการตามมาตรฐาน
- 2) ลงทะเบียนเพื่อเข้ารับการประเมินรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ผ่านระบบ Platform online ที่ <https://hps.anamai.moph.go.th>
- 3) กรรมการระดับจังหวัด/เขตสุขภาพ/ส่วนกลาง ทำการประเมินผลการรับรองให้กับโรงเรียน
- 4) รับรองผลการประเมิน และออกเกียรติบัตรให้กับโรงเรียน

Management การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ด้วย PIRAB ดังนี้

P : ขับเคลื่อนนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) สร้างความเครือข่ายความร่วมมือ โดยบูรณาการภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษ ที่ 21 ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

I : กระตุ้นการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน และพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมด้านสุขภาพนักเรียน ผลักดันให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นนโยบาย ในการให้โรงเรียนทุกแห่งพัฒนาเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล รวมถึงการสร้างแรงจูงใจโดยการเชิดชูเกียรติให้กับหน่วยงาน และบุคคลที่เป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน ที่ผ่านการรับรองตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs)

R : ยกระดับนโยบายด้านสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่นร่วมกับภาคีเครือข่าย พัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ โดยผลักดันให้เกิดนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ภายใต้การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) รวมถึงการนิเทศ กำกับ ติดตาม เยี่ยมเสริมพลังการดำเนินงานในระดับเขตสุขภาพ

A : ยกระดับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น พัฒนากลไกในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ให้เห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ภายใต้การใช้โรงเรียนเป็นฐานในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมถึงเร่งสร้างความเข้าใจให้กับภาคีเครือข่ายในการพัฒนาและขับเคลื่อนตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School : GSHPs) และการประเมินรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ผ่านระบบ Platform online

B : เสริมสร้างความรอบรู้ ทักษะสุขภาพ และได้รับการคุ้มครองตามหลักประกันสุขภาพ และพัฒนาศักยภาพผู้ขับเคลื่อนงานการส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ด้วยการจัดการระบบการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อสุขภาพ การสื่อสารความรู้ด้านสุขภาพ และการเสริมสร้างสมรรถนะภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานโดยการจัดทำระบบ E-Learning พัฒนาศักยภาพทีมประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School : GSHPs) และการพัฒนาศักยภาพเด็กไทย สู่ศตวรรษที่ 21 ภายใต้การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เด็กวัยเรียนวัยรุ่นเข้มแข็ง แข็งแรง และฉลาดตามแนววิถีชีวิตใหม่ และวิถีชีวิตถัดไปในยุคดิจิทัล ดังนี้

1) พัฒนาศักยภาพให้กับบุคลากรทางการศึกษาและบุคลากรทางด้านสาธารณสุข เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนากระบวนการตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) รวมถึงการประเมินรับรองผ่านระบบ Platform online

2) พัฒนาศักยภาพสำหรับกรรมการผู้ประเมินระบบตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ในรูปแบบ E-Learning

2. มีประเด็นความรู้ที่ให้แก่ c/s เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามตัวชี้วัด

ความรู้ที่ให้ผู้รับบริการ

ชุดความรู้ที่สร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพแก่เด็กวัยเรียนวัยรุ่น และภาคีเครือข่ายสามารถนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอด และบอกต่อแก่ผู้อื่นได้ เช่น

1. ชุดความรู้ NuPETHS เป็นสื่อความรู้ด้านสุขภาพ ในรูปแบบการ์ตูน Animation ผ่าน Social Media แบ่งเนื้อหาการเรียนรู้เป็น 6 ประเด็นหลัก ได้แก่

Nu (Nutrition) : กินอาหารครบ 5 หมู่ หลากหลาย ปริมาณและสัดส่วนตามคำแนะนำ 1 วัน

P (Physical Activity) : ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางกายสม่ำเสมอ 60 นาที ทุกวัน

E (Environmental Health) : ส่งเสริมให้มีทักษะชีวิตด้านความปลอดภัยและพฤติกรรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม

T (Teeth) : แปรงฟันแบบ 2:2:2 การเลือกหาอาหารว่างเพื่อป้องกันฟันผุ

H (Hygiene) : ส่งเสริมสุขอนามัย ทักษะชีวิตและพฤติกรรมทางเพศ

S (Sleeping) : นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ หลับสนิท (deep sleep) 8-11 ชมต่อวัน

หรือเข้านอนไม่เกิน 4 ทุ่ม

ทั้งนี้มีการเผยแพร่ผ่านช่อง ดังนี้

เว็บไซต์เข้า E-book <https://hp.anamai.moph.go.th/th/teenager-emag/207669>

Youtube <https://www.youtube.com/channel/UC5YVeNip67Z0hwncFKvcKDw/videos>

2. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs)

เว็บไซต์เข้า E-book <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/211834>

3. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ (HLS) ตามมาตรฐาน 4 องค์ประกอบ 12 ตัวบ่งชี้

เว็บไซต์เข้า E-book <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/209064>

4. สื่อเด็กไทยรอบรู้สุขภาพ เนื้อหาหลักประกอบด้วยเรื่องการตรวจร่างกาย 10 ท่า การดูแลและวัดสายตา การดูแลหูและทดสอบการได้ยิน ความสะอาดร่างกาย ศีรษะ และสุขอนามัยทางเพศ

เว็บไซต์เข้า E-book <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/215498>

5. คู่มือการตรวจคัดกรองระดับการเห็นในเด็กชั้นอนุบาลและประถมศึกษา

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/teenager-emag/215291>

6. สมุดบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้น ป.5-6

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/public-guide/224044>

7. สมุดบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนชั้น ม.1-6

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/public-guide/224046>

8. คู่มือการประเมินสุขภาพและคัดกรองสุขภาพเด็กพิเศษ

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/209066>

Youtube <https://www.youtube.com/playlist?list=PLLnYLFm4gia0CPoxi2ad7CV1OPhfsOdKI>

9. สมุดบันทึกการคัดกรองสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพเด็กพิเศษ

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/209075>

10. การจัดการน้ำบริโภคในโรงเรียน

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/209059>

11. การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

เว็บไซต์เข้า <https://hp.anamai.moph.go.th/th/manuals-of-official/215499>